

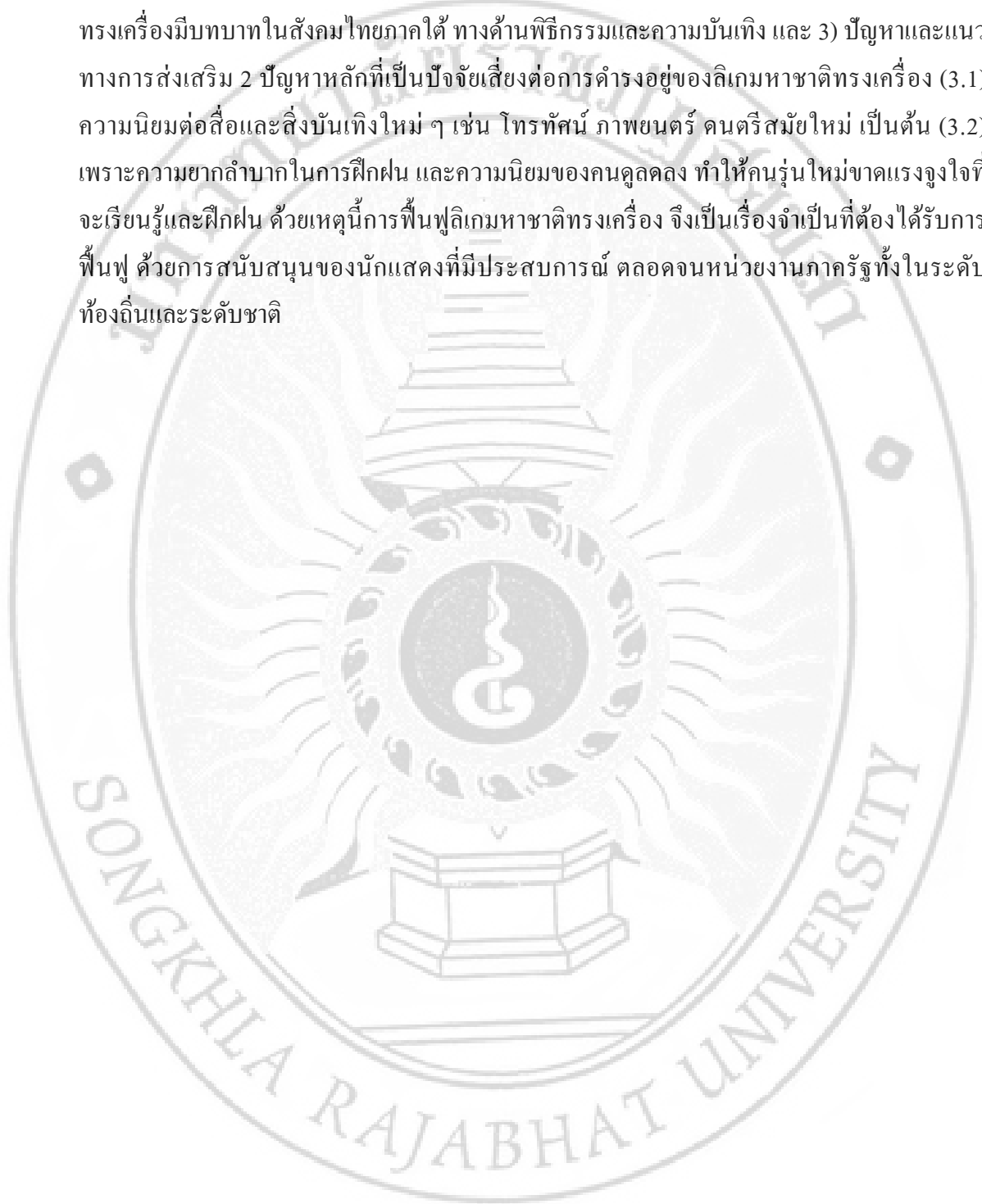
ชื่อวิทยานิพนธ์	ลิเกมหาชาติทรงเครื่องในบริบทวัฒนธรรมไทยภาคใต้
ผู้วิจัย	นางสาวอรอนงค์ ประทุมมณี ปีการศึกษา 2553
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา ยุทธศาสตร์การพัฒนา
สถานที่ปรึกษา	ดร. อัจฉรา วงศ์พัฒนามงคล
กรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์กิตติ ดันไทย ผู้ช่วยศาสตราจารย์สดใส ชันฉวีรพงศ์

บทคัดย่อ

การศึกษาลิเกมหาชาติทรงเครื่องในบริบทวัฒนธรรมไทยภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิวัฒนาการลิเกมหาชาติทรงเครื่องในบริบทวัฒนธรรมไทยภาคใต้ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และ 2) ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการส่งเสริมลิเกมหาชาติทรงเครื่องในบริบทวัฒนธรรมไทยภาคใต้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้ที่แสดงลิเกมหาชาติทรงเครื่อง นักดนตรีประจำคณะลิเกมหาชาติทรงเครื่อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ที่ติดตามชมลิเกมหาชาติทรงเครื่อง จำนวน 15 ราย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำมาวิเคราะห์ตีความและพรรณนาตามมิติ วิวัฒนาการการแสดงลิเกมหาชาติทรงเครื่อง รวมถึงประเด็นสภาพปัญหาและแนวทางการส่งเสริมลิเกมหาชาติทรงเครื่อง

ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านประวัติศาสตร์และพัฒนา ก่อนจะมีการแสดงลิเกมหาชาติทรงเครื่องนั้น ลิเกที่เกิดขึ้นในภาคใต้ครั้งแรกเป็นการแสดง ณ หลุมฝังศพท่านสุละต่าน สุโลมาน เดิมลิเกเป็นของศาสนาอิสลาม พัฒนามาจากการสวด “คัจเเก” ภายหลังได้มาดัดแปลงเป็นลิเกมหาชาติทรงเครื่อง โดยการฝึกสอนของลิเกที่มาจากภาคกลาง แสดงที่วัดราษฎร์บำรุง อำเภอรอนทอง จังหวัดสงขลา เป็นแห่งแรก การแสดงลิเกมหาชาติทรงเครื่องในระยะแรกมีผู้แสดงเป็นชายล้วน แต่ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยได้รับการสอนให้ผู้หญิงแสดงด้วย ดังนั้นการแสดงลิเกมหาชาติทรงเครื่องจึงมีผู้แสดงเป็นชายจริงหญิงแท้ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา สำหรับวิวัฒนาการของลิเกมหาชาติทรงเครื่อง อดีตลิเกมหาชาติทรงเครื่องจะแสดงสลับกับพระเทศน์กัณฑ์ต่อกัณฑ์ คือ พระเทศน์ 1 กัณฑ์ ลิเกก็แสดง 1 กัณฑ์ แต่เนื่องจากพระเทศน์แต่ละกัณฑ์จะใช้เวลานานมาก ทำให้การแสดงสลับกันระหว่างพระเทศน์กับลิเก ทำให้ลิเกแสดงไม่จบทั้ง 13 กัณฑ์เพราะหมดเวลาเสียก่อน แต่ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนทั้งวิธีการเทศน์ของพระและการแสดงของลิเก คือ พระเทศน์ครั้งละประมาณ 3 – 4 กัณฑ์ และลิเกก็แสดงตามจำนวนกัณฑ์ที่ พระเทศน์ โดยแบ่งเวลาการเทศน์ของพระและการแสดงของลิเกเป็นช่วงๆ อาทิเช่น พระเทศน์ตอนเช้า ลิเกก็แสดงตอนบ่าย และพระเทศน์ตอนเย็น ลิเก

ก็แสดงตอนค่า เป็นต้น การปรับเปลี่ยนนี้ทำให้การแสดงลิเกมหาชาติทรงเครื่องนั้นมีความกระชับ ส่งผลให้ผู้ชมสามารถชมลิเกมหาชาติทรงเครื่องได้อย่างต่อเนื่อง 2) หน้าที่ทางสังคม ลิเกมหาชาติทรงเครื่องมีบทบาทในสังคมไทยภาคใต้ ทางด้านพิธีกรรมและความบันเทิง และ 3) ปัญหาและแนวทางการส่งเสริม 2 ปัญหาหลักที่เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการดำรงอยู่ของลิเกมหาชาติทรงเครื่อง (3.1) ความนิยมต่อสื่อและสิ่งบันเทิงใหม่ ๆ เช่น โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ดนตรีสมัยใหม่ เป็นต้น (3.2) เพราะความยากลำบากในการฝึกฝน และความนิยมของคนดูลดลง ทำให้คนรุ่นใหม่ขาดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้และฝึกฝน ด้วยเหตุนี้การฟื้นฟูลิเกมหาชาติทรงเครื่อง จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องได้รับการฟื้นฟู ด้วยการสนับสนุนของนักแสดงที่มีประสบการณ์ ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

Thesis Title : Ligae Mahajata-throng-kreung in the Southern Thai Cultural Context.
Researcher : Miss Orn-anong Prathummanee **Academic year** : 2010
Degree : Master of Arts in Development Strategy
Thesis Advisors : 1. Dr. Achara Wongwattanamongkol
2. Assistant Professor Sodsai Khantiworaphong
3. Associate Professor Kittti Tanthai

Abstract

The 2 objectives of the research were 1) to study the history and development of Ligae Mahajata-throng-kreung in the Southern Thai cultural context, and 2) to investigate into problems and to find out guidelines to support the existence of the Ligae-Mahajata-throng-kreung in the Southern Thai Cultural Context. The key informants were 15 performers, musicians, stake holders and audiences. The in-dept interview was used in data collecting. Data were interpreted, analyzed and reported the developments, functions, problems and guidelines in descriptive analysis.

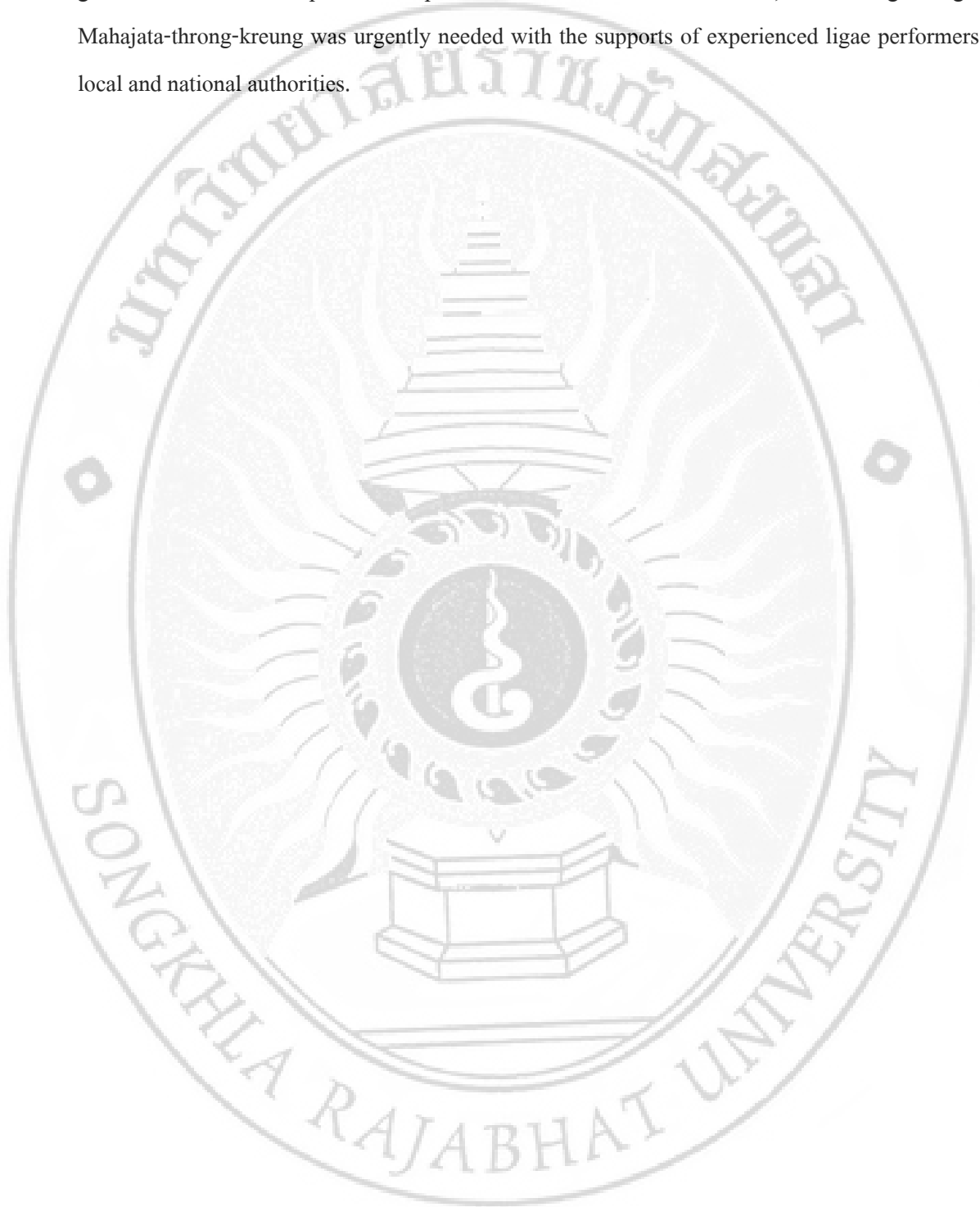
The findings showed as follow:

1) History and development: the forefather of Ligae Mahajata-throng-kreung was the the Muslim Djigae performed at the tomb of Sultan Suleiman. The evolution of Djigae into Ligae was started with the training of Ligae performers from the Central Thailand. The first performance of Ligae Mahajata-throng-kreung was at Wat Rajbamrung Amphur Ranod, Songkha Province. At the beginning, the performers were men and later on women were trained to join the troupe. The Ligae Mahajata-throng-kreung was alternately performed at the 13 parts of at Mahajata Jataka Sermons which took long times, the sermons and the ligae performance could not be completed in one day. Thus, the performance was adapted such as 3-4 parts of the Mahajata Jataka were recited in the morning and ligae performed in the afternoon, or the reciting took place in the evening and the ligae performed at night and etc. The alteration helped the ligae in keeping audiences' attention.

2) Functions: Ligae Mahajata-throng-kreung served the Southern Thai society in ritual and entertainment aspects.

3) Problems and guidelines: The 2 main problems of the sustainability of Ligae Mahajata-throng-kreung were (3.1) the popularity of modern entertainments and medias; (3.2) because of the

difficulty in the training and the decrease in popularity of the ligae the incentive for young generations to learn and practice the performance was also decrease. Thus, the reviving of Ligae Mahajata-throng-kreung was urgently needed with the supports of experienced ligae performers, local and national authorities.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาจาก ดร.อัจฉรา วงศ์วัฒนามงคล มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สดใส ขันดีรพงศ์ รองศาสตราจารย์กิตติ ตันไทย กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำ คำปรึกษา ที่ดีที่สุดสำหรับชีวิตและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์มากมายสุดที่จะบรรยายในการเขียน วิทยานิพนธ์ ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องความสมบูรณ์ของเนื้อวิทยานิพนธ์ และคอยเป็นกำลังใจ เสมอมาจนจบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทำให้งานศึกษามีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงขอขอบพระคุณ เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ ดร.แสนศักดิ์ ศิริพานิช ดร.ประภาพร แสงทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉันท ชาติทอง คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งเป็นกรรมการในการสอบหัวข้อ เค้าโครงและวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้คำแนะนำที่มีประโยชน์แก่งานวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมจักร กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และคณาจารย์ ทุกท่าน ที่ให้คำปรึกษาและตรวจสอบความถูกต้องด้วยดีตลอดมาจนจบวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณ สมาชิกคณะลิเกคณะดาวรุ่งดวงใหม่ทุกท่าน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านในการ เก็บข้อมูลงานวิจัยฉบับนี้ ที่อำนวยความสะดวกตั้งแต่การเข้าพื้นที่ศึกษาวิจัย การสัมภาษณ์ การเก็บ รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ของลิเกมหาชาติทรงเครื่องที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและทั้งที่เป็นกำลังใจให้ประสบความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณ นายบุญชง ประทุมมณี นางจำเป็น ประทุมมณี ผู้ซึ่งเป็นบิดาและมารดาของผู้วิจัย ที่คอยเป็นกำลังใจ ห่วงใยและให้การสนับสนุนผลักดันในความตั้งใจทำให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ประสบความสำเร็จ และทำให้ผู้วิจัยสามารถจบการศึกษาในครั้งนี้ได้อย่างลุล่วงด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณพี่น้องผองเพื่อน เจ้าหน้าที่ของบัณฑิตวิทยาลัย ตลอดจนทุกท่าน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้วิจัยในการทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และที่ไม่สามารถเขียนกล่าวนาม ได้หมดทุกท่าน ที่คอยให้กำลังใจ ห่วงใย และช่วยเหลือสนับสนุน จนทำให้การจัดทำวิทยานิพนธ์ เล่มนี้ประสบความสำเร็จด้วยความสมบูรณ์ทุกประการ

อรอนงค์ ประทุมมณี